

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ СТВОРЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Анотація. У статті представлена побудована інформаційна модель визначення проблем, пов'язаних з оцінкою стресостійкості страхових компаній та доведено необхідність створення методики оцінки стресостійкості страхових компаній.

Ключові слова: стресостійкість, оцінка, стрес-тестування, ризик-менеджмент.

Відповідно до проекту Стратегії розвитку фінансового сектора України до 2015 р. [19] головними завдання розвитку фінансового сектора є посилення конкурентоспроможності та стійкості фінансової системи, зокрема, страхових компаній. Згідно з інформаційно-аналітичними матеріалами НБУ [15] питання стійкості фінансової системи в цілому та страхових компаній як невід'ємної її складової особливо актуальні, враховуючи міжнародний досвід, зокрема США [28].

Оцінка стресостійкості - актуальне завдання як служб внутрішнього контролю страхових компаній, так і захід державного контролю. Це пов'язано з значним переліком нормативно-правових документів, які регламентують рекомендаційний характер [12, 13, 18] та відповідно до міжнародної практики впровадження стрес-тестування [25, 26, 27, 28, 29, 30].

Дослідження вітчизняних учених, зокрема Н. М. Внукової [6, 22], Л. В. Временко, В. І. Міщенко [15] та ін. свідчать про орієнтованість у вивченні закордонного досвіду стрес-тестування та його адаптованості до сучасних умов функціонування банківських та небанківських установ України. Однак аналіз існуючих наукових доробок показав, що питання оцінки стійкості страхових компаній до стресів знаходиться на початковому етапі, про що свідчить недостатність розробок як у теоретичному, так і в методичному аспектах.

Багато робіт мають переважно описовий характер, усебічно не розкривають суті оцінки стійкості страхових компаній до стрес-факторів та інтерпретації отриманих результатів стрес-тестування.

Мета дослідження - доведення доцільності створення методики оцінки стресостійкості страхових компаній з метою нівелювання проблемних питань різноманітних підходів до оцінки діяльності страхових компаній.

Притула Н. І. у своїй дисертації «Кредитно-рейтингова оцінка як інструмент ринку цінних паперів» використовувала метод аналізу ієрархії проблем [17], який дозволяє побудувати ієрархічну модуль проблем, пов'язаних з оцінкою стресостійкості страхових компаній.

Для цього необхідно вирішити такі завдання:

1. Провести теоретичний аналіз існуючих проблем оцінки стресостійкості.
2. Побудувати інформаційну модель визначення проблем, пов'язаних з оцінкою стресостійкості страхових компаній.
3. Довести необхідність створення методики оцінки стресостійкості страхових компаній.

Наявність чисельної інформації щодо показників діяльності страхових компаній є необхідністю щодо прийняття управлінських рішень як системи внутрішнього контролю та управлінського впливу страхових компаній.

Недоліки цілої системи показників оцінки фінансового стану страхових компаній обумовлені наявністю значної їх чисельності та залежності. Крім того, існуючі методики оцінки стану страхових компаній у своїй структурі мають переважно кількісні показники, що унеможливує отримання достовірної та комплексної оцінки стану страховика. Крім того, більшість методик включає до складу групи показників, що характеризують кожний свій бік аналізу, зокрема оцінку фінансової безпеки страховика [9], кредитно-рейтингову оцінку, оцінку фінансової стійкості [21, 22, 24]. Поза увагою залишаються питання оцінки чутливості страховика до впливу факторів-ризиків, несприятливих обставин, спрямованих на підвищення ризиковості функціонування організації.

Унікальна можливість - проведення стрес-тестування, що передбачає виявлення впливу на фінансовий стан страховика шляхом статистичного або динамічного моделювання.

Процедура проведення стрес-тестування не стандартизована [2, 3], крім того, ускладнюється можливістю використання значною кількістю методів розробки стрес-тестів, зокрема індексного (що, на думку автора, більш прийнятне для отримання достовірної та якісної інформації щодо впливу шоків, урахувавши обмеженість у часі), сценарний метод та метод еластичностей [6, 16, 14, 27]. Це свідчить про можливість отримання інформації, яку важко інтерпретувати та зіставити з іншими результатами стрес-тестування.

Ураховуючи наявність значних ризиків діяльності страхових компаній, зокрема, бухгалтерський ризик, діловий ризик, кредитний ризик, операційний ризик, ризик андеррайтингу, ризик втрат, ризик перестраховування, ризик репутації, ринковий ризик, страховий ризик, технологічний ризик та ін., та факторів ризиків, що обумовлюють їх настання, сучасна система ризик-менеджменту не буде в повній мірі ефективною, оскільки впровадження стрес-тестування (можливості ідентифікувати ключові стрес-фактори, або шоки, та оцінити їх вплив на фінансовий стан страховика) знаходиться на початковій стадії, й практика його застосування незначна. Це стримує стабільний розвиток страховиків та страхового ринку в цілому.

На основі логіки отримано множину елементів проблем процесу оцінки стресостійкості, між якими існують певні відносини та які необхідно структурувати.

При оцінці стресостійкості виникає низка проблем, пов'язаних із процедурою оцінки, розв'язання яких має позитивно позначитися на страховому ринку України.

Елементи проблем процесу оцінки мають такий зміст та умовне позначення:

1. Відсутність оприлюдненої методики оцінки стресостійкості страхових компаній.
2. Відсутність уніфікованої системи показників для оцінки стресостійкості.
3. Наявність чисельних методик оцінки фінансового стану страхових компаній.
4. Дефіцит інформації щодо оцінки ризиків страхових компаній, проблема прозорості страхових компаній.
5. Нерозвинутість системи ризик-менеджменту страхових компаній.
6. Ускладнення в інтерпретації та зіставленні результатів стрес-тестування.

Встановлення взаємозв'язків між елементами у вигляді стрілок (стрілка вказує на елемент, від якого залежить елемент, з якого вона виходить).

Зв'язки між елементами, тобто складний перелік множини елементів проблем, та розміщення їх у довільній формі, представлені на рис. 1, який обумовлюється спрямованістю впливу: стрілка вказує на елемент, від якого залежить елемент, з якого вона виходить.

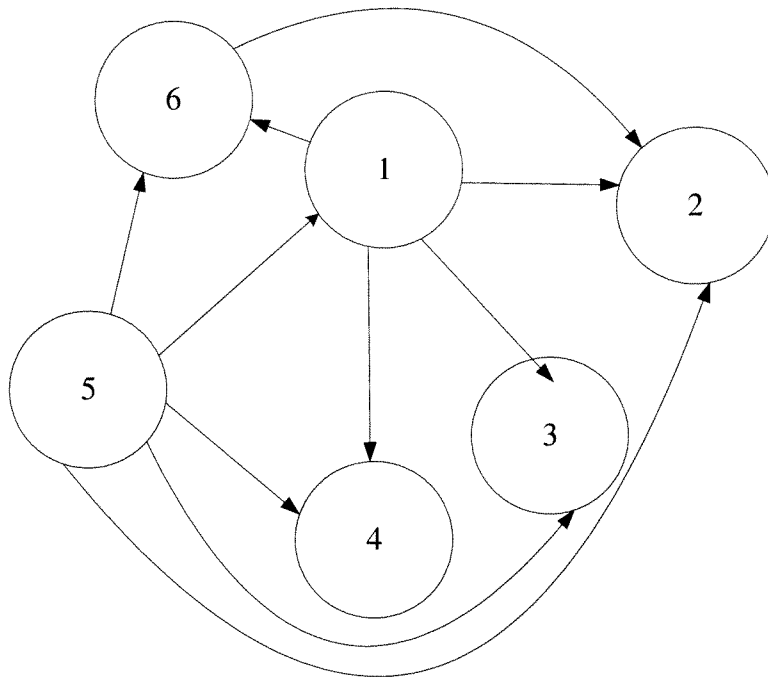

Рис. 1. Зв'язок між елементами проблем, пов'язаних з процесом оцінки стресостійкості страхових компаній

На основі рис. 1 за допомогою бінарного відношення «залежить від» будується матриця залежності D , елементи d_{ij} якої дорівнюють (1) [11]:

$$d_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{якщо з } i \text{ можна потрапити в } j; \\ 0, & \text{в протилежному випадку.} \end{cases} \quad (1)$$

Складається матриця досяжності, представлена в табл. 1

Таблиця 1

Матриця досяжності

$i \backslash j$	1	2	3	4	5	6
1	1	1	1	1	0	1
2	0	1	0	0	0	0
3	0	0	1	0	0	0
4	0	0	0	1	0	1
5	1	1	1	1	1	1
6	0	1	0	0	0	1

На основі табл. 1 формується таблиця з елементами h_i , $R(h_i)$, $A(h_i)$ та $R(h_i) \cap A(h_i)$, представлена у вигляді табл. 2. Для формування підмножини $R(h_i)$ із i -го рядка матриці досяжності виписуються номери ненульових елементів. Для формування підмножини $A(h_i)$ із i -го стовпця матриці досяжності виписуються номери ненульових елементів.

Підмножина $R(h_i) \cap A(h_i)$ формується як логічний перетин елементів двох підмножин $R(h_i)$ та $A(h_i)$.

Таблиця 2

Перша ітерація аналізу залежності елементів проблем системи

h_i	$R(h_i)$	$A(h_i)$	$R(h_i) \cap A(h_i)$
1	1, 2, 3, 4, 6	1, 5	1
2	2, 3	1, 2, 5, 6	2
3	3	1, 2, 3, 5	3
4	4	1, 4, 5	4
5	1, 2, 3, 4, 5, 6	5	5
6	2, 6	1, 5, 6	6

Елементи, для яких виконується умова, складають перший рівень ієрархічної моделі при першій ітерації (2):

$$A(h_i) = R(h_i) \cap A(h_i). \quad (2)$$

Із табл. 2 видно, що для одинадцятого елемента виконується ця умова, отже, він є першим рівнем у інформаційній моделі. Після відкидання отриманих при першій ітерації елементів ітерації проводяться доти, доки лишається більше за один елемент.

При повторі ітерації отримано чотири рівні проблем, пов'язаних з процесом створення кластерів, які представлені на рис. 2.

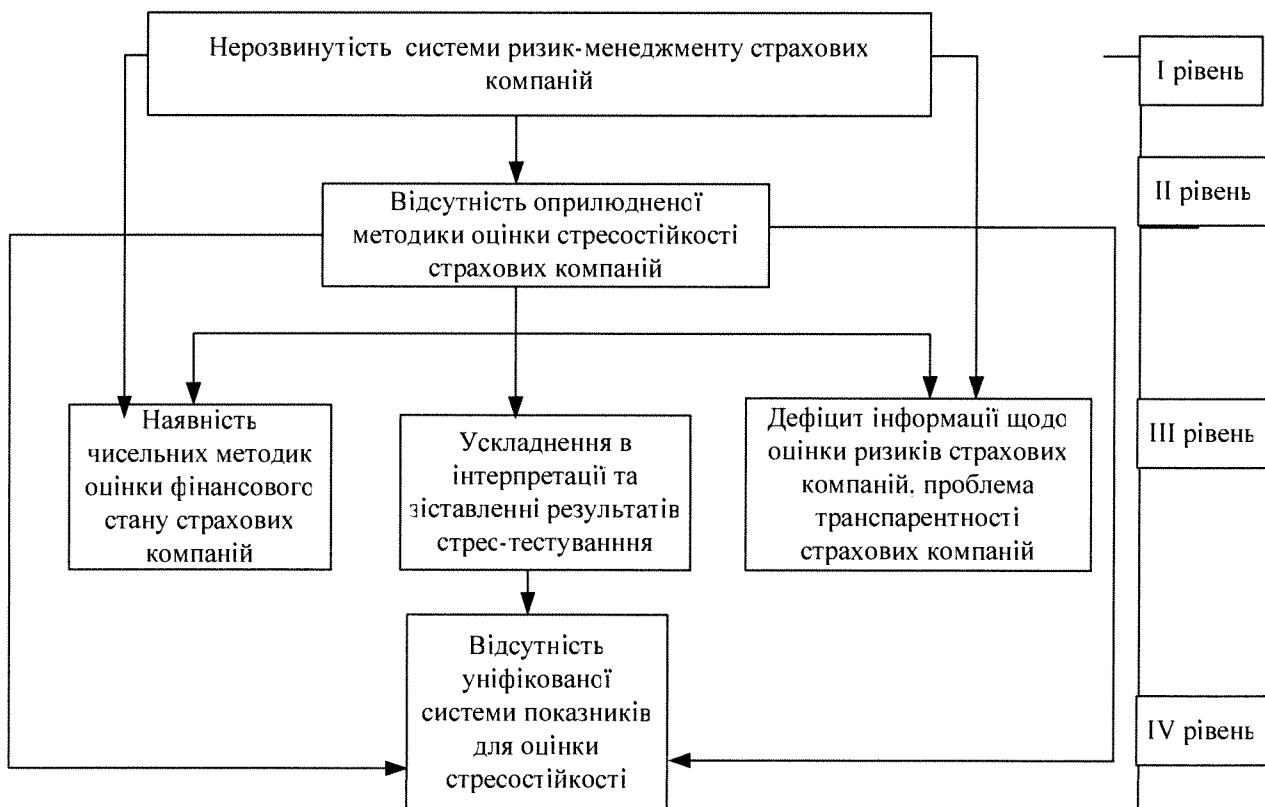

Рис. 2. Ієрархічна модель проблем, пов'язаних з оцінкою стресостійкості страхових компаній

Як видно з рис. 2, відсутність оприлюдненої методики оцінки стресостійкості страхових компаній (другий рівень моделі) має вплив на всі рівні моделі. Розв'язання цієї ключової проблеми позитивно позначиться на всій інформаційній моделі, що підтверджує необхідність її вирішення. На основі рис. 2 можна стверджувати, що усунення проблем, пов'язаних з оцінкою стресостійкості страхових компаній, сприятиме вдосконаленню системи ризик-менеджменту страхових компаній – першого рівня моделі.

Для цього необхідно створити методику оцінки стресостійкості страхових компаній, засновану на публічній фінансовій звітності страхових компаній, що сприятиме розв'язанню проблем, пов'язаних із дефіцитом інформації щодо ризиків страхових компаній, наявністю чисельних методик оцінки фінансового стану страхових компаній та ускладненню в зіставленні результатів стрес-тестування. Проблеми, пов'язані з оцінкою стресостійкості страхових компаній необхідно розв'язувати, починаючи з четвертого рівня інформаційної моделі, тобто з формування уніфікованої системи показників для оцінки стресостійкості страхових компаній.

Література

1. Ачкасова С. А. Теоретичні аспекти визначення та особливості стрес-тестування діяльності страхових компаній / С. А. Ачкасова у кн. : Управління розвитком ринків фінансових послуг : Монографія. – Харків : «АдаА» Михайлов Г. Г., 2009. – С. 32–37.
2. Ачкасова С. А. Визначення факторів ризиків для стрес – тестування страхових компаній України в умовах членства в СОТ / С. А. Ачкасова : зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. [Управління фінансами в умовах вступу до СОТ] (15 жовтня 2009 р). – Х. : ХНЕУ, 2009. – С. 19 – 21.
3. Ачкасова С. А. Процесний підхід до організації стрес-тестування діяльності страхової компанії / С. А. Ачкасова : Зб. тез доповідей Міжнар. наук.–практ. конф. молодих вчених та студентів [Глобалізаційно – інтеграційні процеси соціально-економічного розвитку країни] (2-3 квітня 2009 р). – Харків : ХНЕУ, 2009. – С. 7–8.
4. Ачкасова С. А. Кластеризація страхових компаній України як процес налагодження структурованих зв'язків на ринку фінансових послуг / С. А. Ачкасова // Управління розвитком ринків фінансових послуг : монографія. – Харків : «АдаА» Михайлов Г. Г., 2009. – С. 17–25.
5. Батракова Л. Г. Экономический анализ деятельности коммерческого банка : уч. для вузов / Л. Г. Батракова. – М. : Логос, 2001. – 226 с.
6. Внукова Н. М. Особливості стрес-тестування страхових компаній / Н. М. Внукова, В. А. Смоляк, С. А. Ачкасова // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. - 2009. - № 114. – С. 56-60. – 0,24 друк. арк.
7. Внукова Н. Н., Притула Н. И. Кредитно-рейтинговая оценка страховщиков / Н.Н. Внукова, Н.И. Притула // Страхование в Беларуси. — 2008. — № 2 (63). — С. 11-14.
8. Временко Л. Пруденційні режими регулювання страхової діяльності / Л. Временко, Е. Корват [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/09/06/16/3791>
9. Єрмошенко А. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій : дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К., 2006. — 203 арк. — Бібліогр. : арк. 163-172.
10. Корват О. В. Діагностичний моніторинг у системі пруденційного нагляду (на прикладі компаній зі страхування життя). – Х., 2009. – 22 с. (Препр./ ХДГУБА).
11. Лямец В. И. Системный анализ. Вводный курс / В. И. Лямец, А. Д. Тевяшев. – [2-е – изд., перераб. и допол.] – Х. : ХНУРЭ, 2004. – 448 с.

12. Методичні рекомендації щодо загальних підходів до застосування страховиками стрес-тестів: Розпорядження Держфінпослуг України від 05.12.06 № 6496 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dfp.gov.ua

13. Методичні рекомендації щодо загальних підходів до застосування страховиками стрес-тестів : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 05.12.2006 № 6496 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>

14. Науменкова С. Стрес-тестування як інструмент діагностики фінансової стійкості банків / С. Науменкова, С. Міщенко // Вісник НБУ. – 2008. – С. 18-23.

15. Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи : Інформаційно-аналітичні матеріали / За ред. д.е.н., проф. В. І. Міщенко, к.е.н., доц. О. І. Кіреєва і к.е.н. М. М. Шаповалової – К. : Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 97 с.

16. Орехова К. В. Методи оцінки чутливості страховиків до кризових явищ /К.В. Орехова : зб. тез доповідей Всеукр. наук.–прак. конф. [Управління фінансами в умовах вступу до СОТ]. - Х. : ХНЕУ, 2009. – С. 111–113.

17. Притула Н. І. Кредитно-рейтингова оцінка як інструмент ринку цінних паперів : автореф. дис...канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Гроші, фінанси, кредит» / Н. І. Притула. – Х., 2008. – 20 с.

18. Про затвердження Плану антикризових заходів у сфері діяльності небанківських фінансових установ, піднаглядних Держфінпослуг : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 24.04.2009 № 276 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/FrameForStructureDoc?OpenForm&sel=1&unid=86AB274E6D57EC96C22575A7004D3EEB

19. Стратегія розвитку фінансового сектора України до 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua/konsercia/002.doc>

20. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755 // www.dfp.gov.ua

21. Требования к финансовой устойчивости страховой компании [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.toyota-bank.ru/documents/doc3.pdf>

22. Страхування: теорія та практика : навч. посібю : за заг. ред. д.е.н., проф. Н. М. Внукової. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Х. : Бурун Книга, 2009. – 656 с.

23. Финансовая устойчивость страховой компании: практика управления активами, риски и контроль : метод. пособие. – М. : ИД «Регламент», 2009. – 220 с.

24. Шірінян Л. В. Фінансова стійкість страхових компаній та шляхи її забезпечення : автореф. дис...канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси, кредит» / Л. В. Шірінян. – Х., 2007. – 20 с.

25. FSA Consultation Paper 08/24: Stress and scenario testing Comments from the Actuarial Profession [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.fsa.gov.uk/pubs/policy/ps09_20.pdf.

26. Guidelines on stress test requirement for long term insurers [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.gov.mu/portal/sites/ncb/fsc/download/stresstest.pdf>.

27. Isle of Man: Financial Sector Assessment Program Update—Technical Note—Stress Testing: Banking and Insurance Technical note [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gov.im/lib/docs/fsc//stresstestingbankingandinsurance.pdf>.

28. Matthew T. Jones, Paul Hilbers, Graham Slack Testing Stress testing Financial Systems: What to Do When the Governor Calls [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04127.pdf>.

29. Stress testing by insurers. Guidance paper [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iaisweb.org/__temp/Stress_testing_by_insurers_guidance_paper.pdf

30. Stress Testing for General insurance Companies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fscjamaica.org/.../Stress%20Testing%20for%20General%20Insurance%20Companis>

Summary. The information model definition problems assessed stress stability insurance companies and proved the need for assessing stress stability insurance companies are giving in the article.

Keywords: stress stability, estimation, stress testing, risk management.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2010